

ПЕДАГОГІЧНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ЧИННИК ЯКІСНОЇ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ В УМОВАХ ВОЄННИХ РЕАЛІЙ (досвід взаємодії Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України та Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка)

<https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5206>

ЛУК'ЯНОВА Лариса Борисівна

*доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України, директор
Інституту педагогічної освіти і освіти
дорослих імені Івана Зязюна НАПН України,
м. Київ, Україна*

Юрій Олегович ЛЯННОЙ

*доктор педагогічних наук, професор,
ректор Сумського державного педагогічного
університету імені А.С Макаренка,
м. Суми, Україна*

СЕМЕНОГ Олена Миколаївна

*доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри української мови і
літератури Сумського державного
педагогічного університету імені
А.С. Макаренка, м. Суми, Україна*

Мирослава Петрівна ВОВК

*доктор педагогічних наук, професор, завідувач
відділу змісту і технологій педагогічної освіти
Інституту педагогічної освіти і освіти
дорослих імені Івана Зязюна НАПН України,
м. Київ, Україна*

Анотація. У статті представлено досвід педагогічного партнерства Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України та Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка в організації практичної підготовки майбутніх педагогів упродовж 2021-2023 рр., насамперед в умовах воєнних реалій. Проаналізовано законодавчо-нормативну складову практичної підготовки майбутніх вчителів; представлено навчально-методичний супровід практичної підготовки майбутніх педагогів, укладений фахівцями Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України та Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка; означено основні змістові напрями проведення фахової практики майбутніх учителів української мови і літератури в умовах воєнних реалій; представлено спільні заходи партнерів, проведені у межах практики бакалаврів та магістрантів спеціальності «014 Середня освіта. Українська мова і література», аспірантів спеціальності «011 Освітні, педагогічні науки». За результатами партнерської взаємодії рекомендовано активізувати партнерську взаємодію закладів вищої педагогічної освіти і стейкхолдерів (роботодавців, експертів та ін.) з метою залучення студентів, магістрантів, аспірантів до інтерактивних форм практичної, дослідницької діяльності у межах практик; налагодити ефективну взаємодію закладів вищої педагогічної освіти з Центрами професійного розвитку педагогів у регіонах, з Державною службою якості з метою залучення досвідчених фахівців у процес практичної підготовки майбутніх педагогів; оновити зміст освітньо-професійних й освітньо-наукових програм підготовки майбутніх педагогів з метою реалізації концентрованої моделі практичної підготовки; здійснювати адаптацію освітніх програм до реалій воєнного часу, до умов дистанційного і змішаного навчання; розробляти інтерактивні форми і методи проходження практик у реальному і цифровому форматі; створювати електронні платформи для проходження практики, висвітлення основних етапів її проходження.

Ключові слова: педагогічне партнерство; практика; практична підготовка; майбутній педагог; заклад вищої педагогічної освіти; якість підготовки вчителя; воєнні реалії.

Постановка проблеми. Шкільні уроки, які часто відбуваються під звуки сирен і сповіщень тривоги, — особливі. Відтак і вимоги до практичної підготовки майбутніх учителів інші: формування цифрових компетентностей в інтеграції із воєнними викликами.

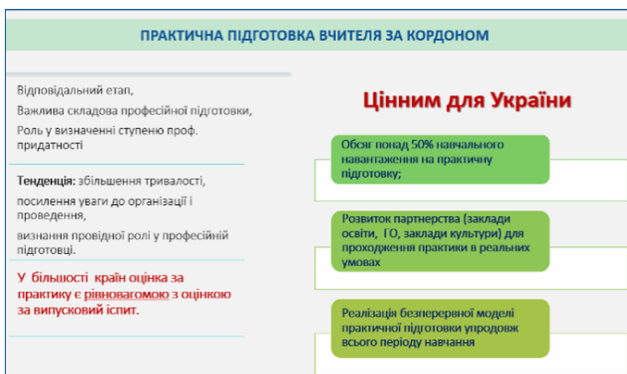
Жорстокі воєнні реалії в Україні значною мірою скорегували перебіг підготовки майбутніх учителів: формат завдань, добір й упровадження новітніх форм і методів навчання й викладання, професійну взаємодію викладачів-методистів, студентів, учителів, що сприяють розвитку ключових і предметної компетентностей, удосконаленню вмінь надавати психологічну допомогу учням та батькам, дозволяють мотивувати й підтримувати інтерес до навчання.

Президент НАПН України В. Кремень на засіданні *Стратегічної сесії керівників закладів вищої освіти* 1 березня 2023 року означив головні виклики у підготовці вчителя в умовах воєнного стану й повоєнного відновлення: виховання учасників освітнього процесу як громадян і патріотів

України; соціальна підтримка вчительської професії; підвищення якості підготовки. Серед нагальних проблем — фахова педагогічна практика майбутніх учителів (Кремень, 2023). Для організації і проведення практики, зазначив В. Кремень, важливе партнерство закладів освіти.

Творча партнерська взаємодія пронизує дослідницькі проекти, які виконує Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України спільно із закладами вищої педагогічної освіти. Зокрема, за ініціативи ІПООД імені Івана Зязюна НАПН України в листопаді 2022 р. було підписано меморандум про створення «Об'єднання інституцій-партнерів «Педагогічна синергія». До складу «Педагогічної синергії» увійшли ІПООД імені Івана Зязюна НАПН України, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Харківський національний педагогічний університет імені В.Н.Каразіна. З-поміж визначальних напрямів діяльності партнерів віднесено:

1) спільні дослідження з проблем удосконалення змісту фахової і психолого-педагогічної підготовки вчителя, інклюзивної складової у професійній підготовці вчителя; організації та моніторингу якості педагогічної практики;

2) організація постійного онлайн-лекторію із запрошенням провідних зарубіжних і вітчизняних учених (IPOOD hab, 2022).

Упродовж 2022-2023 рр. партнерська взаємодія інституцій-партнерів «Педагогічна синергія» зокрема, Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України та Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка, посприяла якісному перебігу фахових практик бакалаврів та магістрантів зі спеціальності «014 Середня освіта. Українська мова і література», а також аспірантів спеціальності «011 Освітні, педагогічні науки».

Аналіз останніх досліджень. З-поміж наукових публікацій, у яких акцентується увага на успішності педагогічного партнерства у професійній підготовці педагога з урахуванням викликів воєнного стану, вирізняються наукові розвідки В.Кременя (Кремень та ін., 2022а; Кремень та ін., 2022b), Н.Ничкало (Ничкало & Гордієнко, 2022), Л.Лук'янової (Лук'янова та ін., 2023а), В.Сидоренко, В.Кулішов, Н.Торба (Сидоренко та ін., 2023). Сутність педагогічного партнерства визначено О.Топузовим як «системи відносин (освітніх, економічних, соціальних, культурних, правових, управлінських та ін.), котра виникає в процесі добровільної співпраці суб'єктів освітньої діяльності (учасників освітнього процесу) з іншими юридичними або/та фізичними особами задля створення оптимальних умов реалізації освітніх, інших суспільних цілей, досягнення яких можна пов'язати з освітніми. Освітнє партнерство можна також розглядати як добровільну спільну діяльність його суб'єктів (співпрацю), у ході якої відбувається досягнення узгоджених освітніх і соціальних цілей» (Топузов, 2021).

Перебіг співпраці Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України і Сумського державного педагогічного універ-

ситету імені А.С.Макаренка представлено в публікаціях авторів Л.Лук'янової, Ю.Лянного, О.Семенов, М.Вовк (Семенов, & Вовк, 2021; Семенов, & Вовк, 2022; Семенов, 2023; Лук'янова та ін., 2023b). Специфіку моніторингу якості організації педагогічної практики майбутніх учителів в умовах дистанційного навчання висвітлено в публікації М.Ячменик, Ю.Лянного, Л.Петренко (Ячменик та ін., 2021).

Опитування викладачів ЗВО, методистів, керівників практик на бакалаврському, магістерському, докторському освітніх рівнях (385 осіб), проведене науковцями відділу змісту і технологій Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України в межах дослідження «Обґрунтування змісту і методики проведення практики у закладах вищої педагогічної освіти» (РК 0120U100228, 2020-2022 рр.), дало підстави припускати, що зміст проведення практик в умовах дистанційного та змішаного навчання потребує оновлення (80 % респондентів): 88,6 % вбачають потребу в електронних ресурсах, 77 % — у створенні віртуальних фондів, віртуальних навчальних лабораторій, 89 % учасників опитування наголосили на потребі залучення до організації і проведення практик науковців, роботодавців, інших стейкхолдерів, які можуть провести майстер-класи, практикуми, тренінги, інші інтерактивні форми практико орієнтованого навчання, спрямованого на формування необхідних професійних компетентностей майбутніх педагогів (Лук'янова та ін., 2023а).

Аналіз стану дослідження спонукали узагальнити досвід педагогічного партнерства стосовно практичної підготовки майбутніх учителів, окреслити пропозиції задля конструктивної організації різних видів практик у закладах вищої педагогічної освіти.

Мета статті — представити досвід педагогічного партнерства Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України та Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка в організації практичної підготовки майбутніх педагогів упродовж 2021-2023 рр.

Завдання статті: проаналізувати законодавчо-нормативну складову практичної підготовки майбутніх вчителів; представити навчально-методичний супровід практичної підготовки майбутніх педагогів, укладений фахівцями Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України та Сумського державного педагогі-

чного університету імені А.С. Макаренка; означити основні напрями проведення фахової практики майбутніх учителів української мови і літератури в умовах воєнних реалій; представити спільні заходи партнерів, проведені у межах практики бакалаврів та магістрантів спеціальності «014 Середня освіта. Українська мова і література», аспірантів спеціальності «011 Освітні, педагогічні науки».

Окреслимо законодавчо-нормативну складову практичної підготовки майбутніх вчителів. Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» практичну підготовку студентів віднесено до основних форм організації освітнього процесу поряд із навчальними заняттями, самостійною роботою та контрольними заходами. Практична підготовка, зазначається в документі, «здійснюється шляхом проходження практики на підприємствах, в установах та організаціях згідно з укладеними договорами або у структурних підрозділах, що забезпечують практичну підготовку» (Закон України, 2014).

Загалом програми практик враховують завдання до підготовки вчителя, визначені законами України «Про вищу освіту» (2014 р.), «Про освіту» (2017 р.), «Про повну загальну середню освіту» (2020 р.), постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 25 червня 2020 р. № 519) «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій», Концепцією «Нова українська школа» (2016 р.), Концепцією розвитку педагогічної освіти (2018 р.), Державним стандартом базової середньої освіти (2020 р.), Професійним стандартом «Вчитель початкових класів загальної середньої освіти» (2020 р.), Положенням про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України (1993 р.) та ін.

У Концепції розвитку педагогічної освіти в Україні (МОН України, 2018) зазначено, що обсяг практичної підготовки майбутнього вчителя має складати не менше 30 кредитів ЄКТС у межах обов'язкової частини бакалаврських програм (починаючи з першого року навчання, у різних закладах освіти і різних класах (курсах) та не менше 30 кредитів (включно з магістерським дослідженням) у межах обов'язкової частини магістерських програм (у різних закладах освіти і різних класах (курсах)). У разі реалізації освітніх програм за дуальною формою здобуття освіти обсяг практичної підготовки може бути збільшено у разі

поєднання теоретичного навчання та практичної роботи на другому-третьому курсах бакалаврату. Практична педагогічна діяльність здобувача вищої або фахової передвищої педагогічної освіти під час навчання може бути врахована як практична підготовка. Не менше половини обсягу практичної підготовки має бути відведено для проходження виробничої практики із самостійним виконанням професійних завдань.

Наразі педагогічна практика майбутніх учителів здійснюється за паралельною моделлю; зміст та організація практичної підготовки передбачає одночасне опанування теоретичного матеріалу і набуття практичного досвіду, починаючи з другого-третьому курсах бакалаврату (Ничкало та ін., 2021).

Як показує аналіз [Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України](#), залежно від спеціальності (спеціалізації) до основних видів практик відносять навчальну (екскурсійна, ознайомлювальна, мовна тощо) для набуття первинних професійних умінь та навичок; виробничу (технологічна, експлуатаційна, конструкторська, педагогічна, лікувальна, економічна, юридична, організаційно-управлінська, обліково-аналітична, науково-дослідна); переддипломну. Відповідно до Положення перелік усіх видів практик для кожної спеціальності або спеціалізації, їх форми, тривалість і терміни проведення визначаються в навчальних планах; зміст і послідовність практики — програмою кафедри або предметної (циклової) комісії згідно з навчальним планом (МОН України, 1993).

На засадах принципу автономії закладів вищої освіти зміст і процесуальна складова практичної підготовки майбутніх педагогів врегульовується внутрішніми локальними актами.

Так, у СудПУ імені А.С. Макаренка проведення практик унормовується положеннями:

- «[Положення про організацію освітнього процесу у Сумському державному педагогічному університеті імені А.С. Макаренка](#)»;
- «[Про проведення практик у Сумському державному педагогічному університеті імені А.С. Макаренка](#) (з 29 травня 2023 року Положення оновлено);
- Кодексу академічної доброчесності СумДПУ імені А.С.Макаренка (наказ № 420 від 30 вересня 2019 р.);
- робочими програмами практики, договорами з базами практики.

З метою реагування на сучасні виклики в організації практичної підготовки майбутніх учителів в умовах військового стану науковцями відділу змісту і технологій Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України та викладачами кафедри української мови і літератури Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка було розроблено навчально-методичний супровід практик. У межах статті зосереджуємо увагу на практиках бакалаврів та магістрантів спеціальності «014 Середня освіта. Українська мова і література», аспірантів спеціальності «011 Освітні, педагогічні науки».

Лук'янова Л.Б., Вовк М.П., Соломаха С.О., Грищенко Ю.В. на основі студювання освітньо-професійних програм підготовки майбутніх педагогів на бакалаврському, магістерському і докторському освітніх рівнях у 2016-2022 рр. схарактеризували кількісні та якісні зміни, негативні аспекти у практичній підготовці педагогів на законодавчо-нормативному, управлінському й організаційному рівнях, що пов'язано з подоланням дискретності педагогічного партнерства, удосконаленням навчально-методичного забезпечення для про-

ведення практик в умовах змішаного і дистанційного навчання тощо (Лук'янова та ін., 2023а).

У моніторинговому дослідженні взяли активну участь викладачі-керівники практик СудПУ імені А.С.Макаренка: допомогли організувати онлайн-опитування з питань організації практик, змісту, ресурсного забезпечення й ефективності в умовах дистанційного формату навчання. Загальні результати опитування засвідчили, що викладачі усвідомлюють необхідність здійснення якісних змін у проведенні практик, з-поміж яких: створення якісного науково-методичного забезпечення проведення практик; налагодження стійкого взаємозв'язку з освітніми закладами; розроблення віртуальних ресурсів з організації практики; використання результатів практик у дослідницькій роботі, у створенні бази даних; структурування змісту практик на міждисциплінарній основі; налагодження ефективного партнерства між керівництвом закладів вищої педагогічної чи фахової передвищої освіти, закладами освіти та іншими

стейкхолдерами; доцільність взаємодії з науковими установами в удосконаленні процесу проведення практик на різних рівнях; потреба гідної оплати за керівництво практикою та ін. (Лук'янова та ін., 2023а).

Відповідно до нормативних документів СудПУ імені А.С.Макаренка фахову практику представлено як міждисциплінарний освітній процес, що здійснюється на засадах партнерської взаємодії закладів вищої педагогічної та загальної середньої освіти, дозволяє оволодіти ключовими компетентностями навчання української мови і літератури, сприяє формуванню ціннісних орієнтирів й індивідуального стилю професійної діяльності.

Мета виробничої педагогічної практики у базовій (середній) школі — оволодіння студентами сучасними принципами, методами, засобами навчання української мови і літератури на засадах академічної доброчесності, вироблення умінь самостійно вирішувати типові професійні завдання, застосовувати і продукувати нові знання для вирішення проблемних педагогічних завдань в галузі навчання української мови і літератури.

Мета практики з української мови і літератури на етапі магістратури — оволодіння сучасними методами і формами організації навчально-виховного процесу у старшій (профільній) школі, *практики з англійської мови* — формування у студентів готовності здійснювати діяльність із навчання іноземної мови в середній школі.

Практики спрямовані на формування загальних та професійних (фахових) компетентностей. «Такі компетентності узгоджуються з вимогами до обов'язкових результатів навчання здобувачів середньої освіти, визначених у Державному стандарті базової середньої освіти (Кабінет Міністрів України, 2020): здатність учнів успішно навчатися, уміння висловлювати власну думку, працювати з інформацією, аналізувати, синтезувати, порівнювати, узагальнювати, висловлювати припущення і робити висновки, розв'язувати проблеми, працювати в команді, приймати рішення, ефективно спілкуватися, генерувати нові ідеї тощо» — зазначається в посібнику «Фахова практика майбутнього вчителя-філолога: традиції та інновації» (Семенов та ін., 2021). Автори позиціонують компетентнісний підхід у практичній підготовці майбутнього вчителя-філолога відповідно до Професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної

середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста) (2020), Професійного стандарту на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти».

У посібнику викладено методичні рекомендації до проведення фольклорної, діалектологічної, педагогічної практик; запропоновано інструментарій аналізу уроків з української мови і літератури з урахуванням методів, прийомів, засобів навчання; рекомендовано використання сучасних інтернет-сервісів, онлайн-інструментів, віртуальних ресурсів у процесі проведення уроків під час педагогічної практики, технології організації аудиторної роботи з учнями у ході структурування змісту уроків з української мови і літератури, що важливо у професійній діяльності вчителя-словесника.

У методичних рекомендаціях до проведення виробничої практики (Вовк & Гордієнко, 2022) на основі сучасних наукових, практико орієнтованих досліджень запропоновано практикуми, дослідницькі, творчо-пошукові та інші завдання, які можна застосовувати з метою з розвитку цифрової компетентності майбутнього вчителя різного фаху, його мовної культури, дослідницької, методичної та інноваційної компетентностей, підвищення рівня педагогічної майстерності. Закцентовано увагу на можливостях ефективної організації виробничої практики майбутніх учителів у закладах вищої педагогічної освіти в дистанційному і змішаному форматах, що особливо актуально в умовах пандемії. Подано глосарій та список сучасних рекомендованих джерел, що дає змогу підвищити якість організації виробничої практики дистанційно і в реальних умовах.

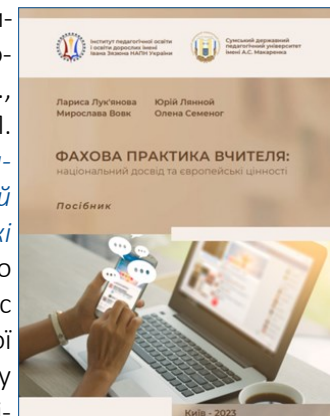
У словнику «Педагогічна освіта в Україні: теорія і практика», укладеному авторським колективом співробітників відділу змісту і технологій педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН Украї-

ни, представлено терміносполуки сфери неперервної педагогічної освіти, систематизовано поняттєво-категоріальний апарат у галузі освітніх, педагогічних наук.

Дослідницький пошук науковців спрямовано на визначення й обґрунтування сутності ключових понять з проблем неперервної педагогічної освіти, що пов'язано з методологічними, теоретичними, методичними засадами удосконалення підготовки вчителя у закладах вищої освіти, проектуванням професійної кар'єри, добором доцільних форм, методів, технологій, що забезпечують особистісний і професійний розвиток вчителя в умовах формального, неформального та інформального навчання (Вовк та ін., 2021).

У посібнику колективу авторів Лук'янової Л.Б., Лянной Ю.О., Семенов О.М., Вовк М.П. «Фахова практика вчителя: національний досвід та європейські цінності» узагальнено термінологічний дискурс проблеми практичної підготовки педагогів у закладах вищої педагогічної освіти; схарактеризовано законодавчо-нормативні регулятиви організації практик; окреслено компетентнісні засади проходження практик з урахуванням євроінтеграційних процесів; представлено специфіку організації педагогічної, виробничих (педагогічної, фахової, переддипломної) практик на бакалаврському і магістерському рівнях підготовки на прикладі досвіду організації практик майбутніх учителів-українських філологів (Лук'янова та ін., 2023b).

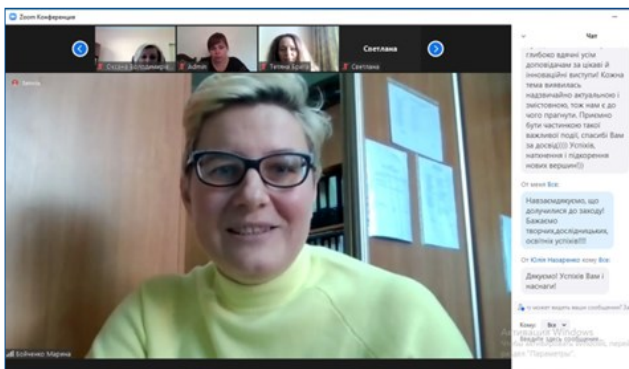
Розроблено рекомендації до проведення викладацької практики на докторському освітньому рівні у галузі «01 Освіта/педагогіка» (спеціальність «011 Освітні, педагогічні науки»); окреслено сучасні виклики щодо запровадження педагогічної інтернатури як форми післядипломної практики та адаптації до професійної діяльності молодого вчителя, а також узагальнено досвід організації інтернатури для молодих учителів у зарубіжних

країнах. Запропоновано практикум з метою якісного проходження різних видів практик задля формування методичної, дослідницької, цифрової компетентностей.

У серпні 2023 року «Офіс підтримки вченого» провів онлайн-презентацію посібника **«Фахова практика вчителя: національний досвід та європейські цінності»**.

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка є базою проходження викладацької практики для аспірантів Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, які навчаються за освітньо-науковою програмою «Педагогічна освіта і освіта дорослих в Україні і зарубіжжі» у галузі «01 Освіта / педагогіка» за спеціальністю «011 Освітні, педагогічні науки» (ІПООД імені Івана Зязюна НАПН України, 2021). Університет має функціональний **репозитарій** і **Медіавчительський кампус** при кафедрі української мови і літератури — сучасні інтерактивні ресурси, що уможливають автономне виконання завдань практики у дистанційному форматі відповідно до програми і рекомендації до її опанування.

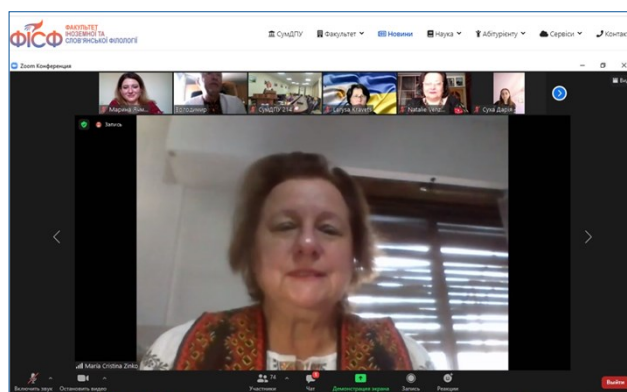
Навчально-методичним супроводом викладацької практики слугує навчальна програма, рекомендації та супровідні документи (Вовк, 2021). «Викладацька практика для здобувачів наукового ступеня доктора філософії», в яких розкрито основні організаційні засади її проходження, етапи, форми та методи роботи, особливості планування та звітності за її результатами в межах реалізації освітньо-наукової програми підготовки докторів філософії, обґрунтовано рекомендації щодо змісту та форм її успішної організації в закладах вищої і фахової передвищої освіти. Укладено глосарій базових понять до викладацької практики. У додатках представлено зразки супровідних документів до проведення викладацької практики: угода з закладом освіти, що є партнером у реалізації практичної складової підготовки майбутніх

викладачів-дослідників, індивідуальна програма проходження викладацької практики, щоденник і звіт про проходження викладацької практики

Науково-методичний супровід сприяє якісним змінам в організації практичної підготовки майбутніх педагогів. Представимо основні напрями проведення фахової практики та спільні заходи партнерів, проведені в умовах воєнних реалій.

Напрямок 1. Українознавчий контент заходів.

Зміцненню партнерства університетів, наукових установ сприяє проведення вебінарів з проблем українознавчих студій. Заходи продовжують ідею онлайн-зустрічі **«Уміти бути українцями»** із заступницею голови Української центральної репрезентації в Аргентині **Марією Зінько** (Факультет іноземної та слов'янської філології, 2021).

Надійшли пропозиції щодо проведення гостьових лекцій, спільних онлайн-мостів/зустрічей до річниці від дня народження Тараса Шевченка, цікавих проєктів на волонтерських засадах залучати студентів-філологів як носіїв мови для співпраці із суботніми школами на допомогу вчителів.

Так, у січні-березні 2023 р. з ініціативи Інституту педагогічної освіти й освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України онлайн відбулося кілька вебінарів у межах серії просвітницьких заходів **«Цвіт української педагогіки: сучасне і минуле»** у співпраці з Всеукраїнським товариством **«Прогрес»** імені Тараса Шевченка, Кафедрою ЮНЕСКО **«Неперервна професійна освіта XXI століття»**: **«Педагогічна спадщина Софії Русової»**, лекторка — Галина Дацюк, журналістка, голова Жіночого Центру **«Спадщина»**, дослідниця життя, педагогічної та громадської діяльності Софії Русової, лауреатка премії імені Софії Русової, Івана Огієнка; **«Педагогіка — це моє життя»** (Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, 2023b). Педагогіка добра Івана Зязюна у вимірах сучасності» до 85-річчя з дня народження академіка Івана Андрійовича Зязюна, лектор —

Георгій Філіпчук, доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України, почесний доктор Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, заступник голови Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка, голова Конгресу українського інтелекту; «Краще зсередини зірвати всю Росію...» (до історії написання П. Тичиною поеми-симфонії «Сковорода»), лектор — Сергій Гальченко, кандидат філологічних наук, заступник директора Інституту літератури імені Т.Г.Шевченка з наукової і видавничої діяльності, завідувач відділу рукописних фондів і текстології, заслужений працівник культури України, лауреат Державної премії в галузі освіти (Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, 2023а).

Студенти-філологи СудПУ імені А.С.Макаренка поділилися враженнями до порушених проблем:

- *«Висловлюємо щире подяку за можливість долучитися до надзвичайно цікавої зустрічі. Ми натхненні й вдячні за об'єднання одностайців у такий складний час!»* (Єлизавета Драновська);

- *«Щиро дякуємо Сергію Анастасійовичу за цю неймовірну зустріч. Для нас ця зустріч набагато більше, ніж просто лекція. Із захопленням слухали кожне Ваше слово. Інформація є надзвичайно корисною для нас, адже стане нам у нагоді при вивченні літературних дисциплін. Щира подяка Івану Михайловичу за надзвичайне музичне виконання»* (Студенти 3 курсу);

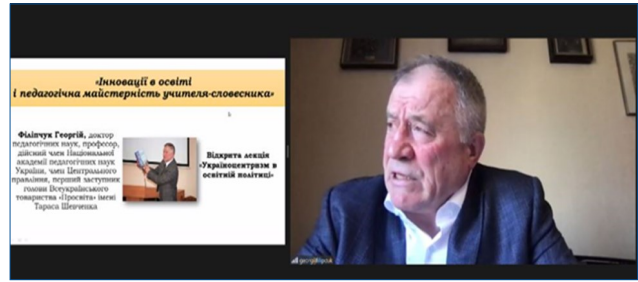
- *«Щиро дякую Вам, пане Сергію, за неймовірно цікаву розповідь про Павла Тичину, про невідомі (особисто для мене) факти з життя митця. Окрема вдячність організаторам вебінару за можливість долучитися до скарбниці літературної України»* (Юлія Плужник).

Упродовж 2021-2023 рр. для здобувачів СудПУ проведено щорічні відкриті лекції «Україно-центризм в освітній політиці» Георгія Філіпчука, доктора педагогічних наук, професора, дійсного члена Національної академії педагогічних наук України, члена Центрального правління, першого заступника голови Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка.

Тези виступів науковця:

- «Освіта передусім потребує правди і ріднокультурного ґрунту»;

- «Найсучасніша педагогічна система, наймодерніші суспільні технології неспроможні виховати гідного громадянина світу без поваги до своєї

Вітчизни, землі, історії, рідної мови і літератури, традиції, власного «Я»;

- «Європейська сім'я — це великий оркестр народів, де кожен інструмент має свою тональність, Україна, її національна освіта мають посісти в ньому гідне і належне місце. Наша «мелодія» мусить ґрунтуватися на інтелектуальних, духовних, матеріальних цінностях власного народу»; «Національній освіті необхідний постійний діалог як синтез, взаємовплив, взаємозбагачення національних культур; Людям потрібен не аргумент сили, а сила аргументу, яка забезпечить формування такої «педагогіки добра», яка допоможе народам виробити об'єктивний, гуманний цивілізаційний погляд на події, на явища, факти, які є значущими для національної, європейської, світової історії» («Щоби бути гідним європейцем, насамперед слід стати гідним українцем, шануючи достоїнство свого Роду і Народу» (Факультет іноземної та слов'янської філології, 2022e).

26 жовтня 2022 року у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича відбувся вебінар «Українознавчі студії в Україні і діаспорі». Захід відбувався у співпраці Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, Інституту культурної спадщини Академії наук Молдови й Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. На партнерських засадах до участі у вебінарі долучилися студенти і викладачі Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка. Модератором заходу виступив кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української літератури Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича Валентин Мальцев (Факультет іноземної та слов'янської філології, 2022d).

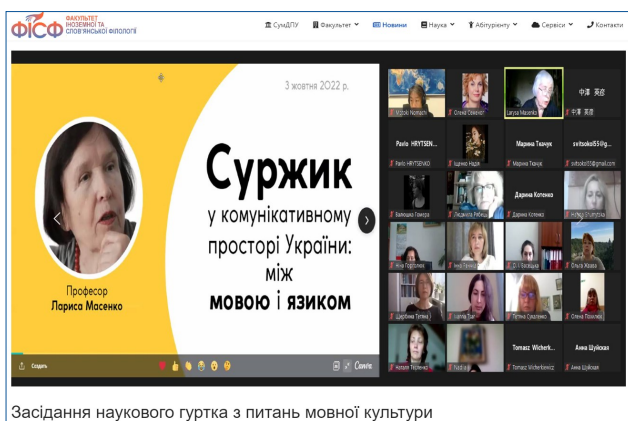
У вебінарі взяла участь Катерина Кожухар, доктор наук, старший науковий співробітник сектору «Етнологія українців» Інституту культурної спадщини Академії наук Молдови. Дослідниця акцентувала увагу на статусі української мови у Молдові, на основних проблемах врегулювання мовної політики національних меншин у країні.

Вовк Мирослава, доктор педагогічних наук, професор, завідувач відділу змісту і технологій педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, представила результати наукових рефлексій з теорії і практики українознавчих студій в Україні, традицій освітньої практики вивчення фольклору в діахронічному і синхронічному аспектах, висвітлила досягнення сучасних українознавчих, фольклористичних осередків в утвердженні ціннісних пріоритетів розвитку філологічних наук.

Майбутні філологи мали змогу ознайомитися з результатами теоретичних і практичних напрацювань учених, які представляють різні академічні осередки України і зарубіжжя, що може стати мотиваційним чинником професійного зростання у дослідницькій і викладацькій діяльності. Адже місією сучасних філологів має стати — збагачення і розвиток традицій філологічної науки, освітньої практики ретрансляції фольклорного, літературного слова (Факультет іноземної та слов'янської філології, 2022d).

Студенти 1 і 4 курсів освітніх програм «Середня освіта. Українська мова і література», «Середня освіта. Українська мова і література. Англійська мова», (проф. Семенов О.М., доц. Громова Н.В., Кумеда О.П.) 3 жовтня 2022 р. доєдналися до відкритої лекції доктора філологічних наук, професора, провідного наукового співробітника відділу стилістики, культури мови та соціолінгвістики Інституту української мови НАН України Лариси Масенко [«Суржик в комунікативному просторі України: між мовою і язиком»](#) (Факультет іноземної та слов'янської філології, 2022b).

Майбутні вчителі української мови і літератури з хвилюванням сприйняли глибокі роздуми про сутність, історію та причини виникнення українсько-російської мішанки, наслідки цієї мовної хвороби, роль ЗМІ, про значну роль наукової спіль-

ноти у процесі удержавлення української мови. Проводили важливий захід доктор Мотокі Номачі, професор Хоккайдського університету, директор Слов'яно-Євразійського дослідницького центру Японії, та Павло Гриценко, директор Інституту української мови НАН України на засіданні наукового гуртка, що виконує проєкт «Мовний форпост Сумщини», студенти 211 групи (перший курс) розповіли про свої враження. Ось лише кілька міркувань (подаємо в авторському варіанті окремі цитати студентів, ще кілька місяців тому - випускників шкіл Сумщини):

- *«Ця тема є дуже важливою, бо наразі з 24 лютого 2022 р. українці масово почали переходити на українську мову, і у більшості є суржик та російська калька. Я б хотіла, щоб цю лекцію, яка була у нас сьогодні, побачили якомога більше людей і замислилися над тим, що потрібно говорити українською, а не суржилом»* (Вікторія Крячко).

- *«Суржик є наслідком лінгвоциду. Ентузіастичні, котрі намагалися зберегти рідну мову від мавпування чи зближення до мови окупантів, часто були жорстоко репресовані, тому населення легше піддавалося впливу. На жаль, навіть після трьох десятиків років з моменту відновлення незалежності не всі люди змогли позбутися суржику внаслідок глибокої травми, яку нанесла країна-окупант»* (Євген Кучер).

Напрямок 2. Психологія комунікації та інфомедійна грамотність.

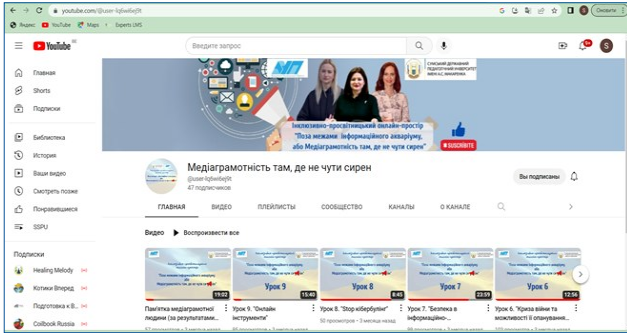
Напрямок частково описано у публікаціях авторів (Семенов, 2023). Партнерську взаємодію спрямовували на створення лінгвопсихологічного інструментарію формування медіаграмотності здобувачів різних рівнів освіти, міжкультурному діалогу між різними соціальними групами в Україні задля розбудови соціальної згуртованості та стійкості.

Упродовж 2022 року студенти-практиканти та викладачі-методисти СумДПУ брали участь у реалізації проєктів ГО «Міжнародна асоціація сучасної освіти, науки та культури» (керівник — І. Осадченко): [«Викладання в умовах війни»](#) (Медіавчительський кампус, 2022a), [«Урок для дітей України \(під час і після війни\)»](#) (ГО «МАСОНК», 2022), гостьових лекціях І. Осадченко [«Навчання української літератури в умовах воєнних реалій: психолого-педагогічні аспекти»](#) (Медіавчительський кампус, 2022b).

Упродовж 2022-2023 рр. студенти активно долучені до грантових проєктів IREX «Вивчай та

розрізняй: інфо-медійна грамотність», які виконує кафедра української мови і літератури.

Проект «Інклюзивно-просвітницький онлайн-простір із медіаграмотності» «Поза межами інформаційного акваріуму» або «Медіаграмотність там, де не чути сирен» (керівник М. Ячменик) запропоновано для людей із вадами слуху.

Проект «Лабіринти медіаграмотності або Розв'язуємо вузлик інформаційної війни: історія, мова, культура, традиції від минулого до сьогодення» (керівник — М. Ячменик) ініційований з метою формування критичного мислення та медіаграмотності молоді у межах неформальної освіти через дослідження фейків, дезінформації, руйнування стійких наративів.

Зокрема, спільно із Вікторією Ратєєвою, психологом, арт-терапевтом, PhD (Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка) студенти різних курсів поглиблювали м'які навички з інфомедійної грамотності, використовували інструменти арт-терапії для формування медіагієни. Виконували вправи з арт-терапії: «Подушка безпеки», «Намалюй своє ім'я», «Багаж щастя» (що в ньому моє, не моє: додати, викинути), вправи з нейрографіки, яка допомагає «згладити кути» та «розфарбувати» життя.

28 квітня 2023 р. з ініціативи відділу змісту і технологій педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України у межах роботи Міжнародної онлайн виставки «Освіта та кар'єра — 2023» було проведено вебінар **«Безпечне інформаційно-освітнє середовище в умовах війни: поради вчителю»** (Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, 2023с).

Партнерами заходу виступили: Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка, Інститут педагогіки НАПН України, Науково-навчальний інститут публічного управління і держслужби Київського наці-

онального університету імені Тараса Шевченка, гімназія-інтернат № 13 м. Києва та ін.

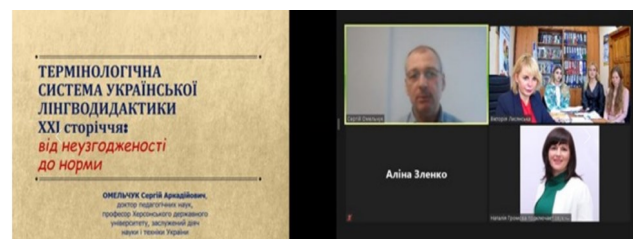
Модератор вебінару — Філіпчук Наталія Олександрівна, доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник відділу змісту і технологій педагогічної освіти ІПООД НАПН України.

Кандидат філологічних наук, доцент, науковець, відома письменниця Колесніченко-Братунь Наталія Ростиславівна презентувала авторську книгу для дітей молодшого шкільного віку **«Пригоди Юрчика в Країні Мікробів»** (Колесніченко-Братунь, 2023). Важливою подією стало створення і презентація мультфільму **«Твоє життя важливе»** (Streltsova, 2023). Мультфільм створений творчою проектною групою майбутніх учителів української мови і літератури Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка (Єлизавета Драновська, Богдан Рудика, Ірина Стрельцова, Альона Романченко, Таїсія Дегтярьова) в межах авторських курсів «Медіаосвіта», «Культура української мови і стилістика» кафедри української мови і літератури університету.

Студенти отримати потужний фідбек від психологів, візуалізаторів, учителів, науковців і, найголовніше, — учнів! Учителька Н.С. Литвин організувала перегляд мультфільму з обговоренням, продемонструвала відео, в якому діти емоційно розповідали про цінність здорового способу життя, ділилися враженнями, рекомендували для сімейного прочитання. О.М. Ходацька зацентрувала увагу на виховних моментах книжки і мультфільму.

Напрямок 3. Методична майстерня від фахівців у межах неформальної освіти.

Упродовж 2021-2023 рр. для практикантів кафедри української мови і літератури СудПУ імені Антона Макаренка та відділу змісту і технологій педагогічної освіти ІПООД імені Івана Зязюна НАПН України запропонували низку гостьових лекцій. На особливу увагу заслуговує гостьова лекція **«Українська лінгводидактика у вимірі академічної доброчесності»** доктора педагогічних наук, професора, першого проректора Херсонсь-

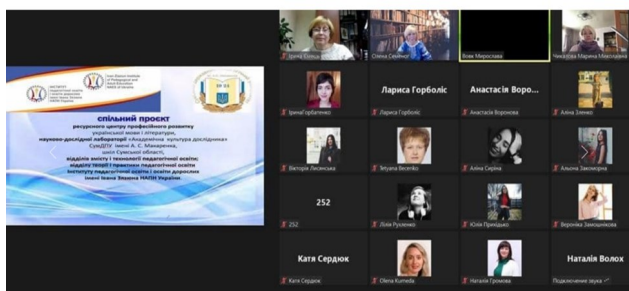
кого державного університету Омельчука Сергія Аркадійовича (Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка, 2021).

24 жовтня 2022 р. з ініціативи Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України та Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка відбулося бінарне заняття (викл. — М.Вовк, О.Семенов) для студентів, аспірантів з проблеми академічної доброчесності дослідника з урахуванням сучасних вимог до якості публікацій, здійснення дослідницької діяльності на засадах етичних принципів вченого, наставництва, розвитку цінностей наукової діяльності (Факультет іноземної та слов'янської філології, 2022с).

Проблематика заняття стосувалася питань законодавчо-нормативного врегулювання академічної доброчесності у дослідницькій і викладацькій діяльності, корисних порад для продукування авторських наукових текстів, здійснення редакторської роботи, поетапності підготовки наукової статті тощо.

Напрямок 4. Проведення конференцій з питань виробничої практики на засадах партнерської взаємодії.

Традиційними стали настановні та звітні конференції з виробничої педагогічної практики для магістрантів СумДПУ імені А.С.Макаренка.

Магістранти мали нагоду поспілкуватися із стейкхолдерами про зміст, методи, підходи до проведення авторських уроків в умовах війни, безпеку учасників освітнього процесу, співпрацю учителя й учнів, учнів між собою, психологічні аспекти, освітнє партнерство, використання цифрових технологій. Алла Рябуха, начальник Управління державної служби якості освіти в Україні в Сумській області, наголосила на важливості проходження студентами виробничої педагогічної практики та зацікавленості шкіл у сучасному вчителі, який не тільки навчає дітей, а й всіляко підтримує і допомагає їм. Із Біличенко Ольгою Леонідівною, професором, доктором наук із соціальних комунікацій, професором кафедри філології,

літератури та лінгвістики Пізанського університету (Італія), обговорили безпекові заходи. Ходацька Ольга Миколаївна, вчителька української мови та літератури гімназії-інтернату № 13 м. Києва, вчитель-методист, поділилася корисним правилом: «Не роби, як я сказала, а роби, як я» (Факультет іноземної та слов'янської філології, 2022а).

Напрямок 5. Методичне забезпечення уроків української мови у 5–6 класах НУШ.

У межах практичної підготовки майбутні педагоги враховували навчально-методичний супровід навчання української мови в умовах Нової української школи. Студіювали матеріал підручників для 5 (Семенов та ін., 2022) та 6 (Семенов та ін., 2023) класів.

Зміст підручників укладено з урахуванням принципів дитиноцентризму, наступності між початковою і базовою середньою освітою; доступності віковій категорії, інструментальності, текстоцентризму, діалогічності, комунікативності, інтерактивності; інфомедійної грамотності. Ураховано ідеї особистісно орієнтованого, діяльнісного, компетентнісного підходів. Змодельовано компетентнісно зорієнтовані завдання для індивідуальної, групової та колективної роботи, різні за змістом і складністю. Наскрізна ідея концепції підручників визначена через такі складові: навчаюсь (набуваю знань), удосконалююсь (мотивую себе), розвиваю вміння (застосовую знання в різ-

них життєвих ситуаціях, оцінюю роблю висновки), набуваю досвіду (формулю ставлення до себе, до інших людей, до подій, вчинків, явищ).

До перевірки результатів практики долучається Управління державної служби якості освіти, зокрема в Сумській області, керівник А. Рябуха. Серед її порад, які важливо враховувати у підготовці до практики, і такі: ширше використовувати групову форми роботи, застосовувати словесне оцінювання навчальних досягнень учнів, спираючись на розроблені критерії; використовувати методики самооцінювання. Ефективність виховного процесу неможлива без атмосфери довіри, доброзичливості і взаємної підтримки вчителя і учнів (Медіавчительський кампус, 2022с).

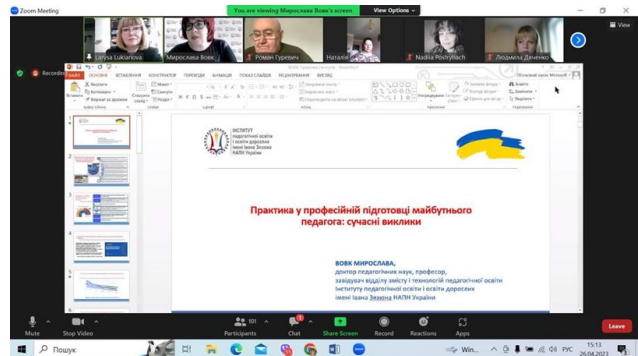
Результати співпраці Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, СумДПУ імені А.С.Макаренка, інших закладів вищої педагогічної освіти були представлені у межах Міжнародної спеціалізованої виставки «Освіта та кар'єра — 2021», на засіданні Об'єднання Інституцій-партнерів «Педагогічна синергія» (2023), в «Офісі підтримки вченого» (2023).

У межах Міжнародної спеціалізованої виставки «Освіта та кар'єра — 2021» 12 листопада 2021 р. відділ змісту і технологій педагогічної освіти Інституту провів вебінар «Практична підготовка сучасного педагога у закладах фахової передвищої і вищої освіти: сучасні виклики». Проблематика заходу охоплювала питання: 1) фахова практика у підготовці майбутніх учителів-філологів; виробнича практика у підготовці майбутніх культурологів; 2) практична підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва в контексті акредитаційних вимог; неперервна практика у педагогічному коледжі; 3) фольклорна практика у закладах фахової передвищої освіти; 4) формування художньої культури майбутніх учителів мистецьких дисциплін у процесі практичної підготовки (Інститут педагогічної освіти і

освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, 2021).

За результатами заходу було рекомендовано: укласти практикум для організації педагогічної практики майбутніх учителів в умовах дистанційного навчання для закладів вищої педагогічної освіти; залучити викладачів, керівників практик до підготовки аналітичних матеріалів про проблеми і перспективи організації різних видів практик у закладах фахової передвищої і вищої освіти

26 квітня 2023 р. відбулося засідання Об'єднання Інституцій-партнерів «Педагогічна синергія» з проблеми «Стан практичної підготовки майбутніх вчителів у закладах вищої освіти». У роботі заходу взяли участь понад 100 учасників — науковців, викладачів, вчителів, методистів.

Досвід організації практичної підготовки майбутніх учителів у закладах вищої педагогічної освіти України представили заклади освіти: Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського; Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича; Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка; Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди. За результатами проведення засідання прийнято рішення про створення робочої групи з удосконалення Положення про організацію практичної підготовки майбутніх педагогів (Цюняк, 2023).

Висновки. Педагогічне партнерство Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України і СумДПУ імені А.С.Макаренка в організації практичної підготовки майбутніх педагогів з урахуванням викликів воєнних реалій уможливило розвиток таких напрямів взаємодії, як системне здійснення моніторингового дослідження, оновлення навчально-методичного забезпечення, ресурсного контенту, ефективну

комунікацію в дистанційному і змішаному форматах, залучення дослідників, експертів. Серед вимог до практичної підготовки майбутніх педагогів і такі, як: підготовка на засадах європейських критеріїв і стандартів, врахування принципів студентоцентризму, міждисциплінарної інтеграції, інформаційної грамотності.

За результатами спільної роботи рекомендовано активізувати партнерську взаємодію закладів вищої педагогічної освіти і стейкхолдерів (роботодавців, експертів та ін.) з метою залучення студентів, магістрантів, аспірантів до інтерактивних форм практичної, дослідницької діяльності; продовжувати реалізацію політики автономності закладів вищої освіти у напрямі фінансування практики в закладах загальної середньої освіти чи іншою бази; налагодити ефективну взаємодію закладів вищої педагогічної освіти із Центрами професійного розвитку педагогів у регіонах, і Державною службою якості з метою залучення досвідчених фахівців у процес практичної підготовки майбутніх педагогів; оновити зміст освітньо-професійних й освітньо-наукових програм підготовки майбутніх педагогів з метою реалізації концентрованої моделі практичної підготовки в реаліях воєнного часу; розробляти інтерактивні форми і методи проходження практик у реальному і цифровому форматі; створювати електронні платформи для проходження практики.

Спільні освітні проекти, спрямовані на відновлення України у поствоєнний період з урахуванням націєтворчих пріоритетів, сприяють формуванню життєво важливих навичок майбутніх педагогів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Вовк, М.П. (укл.). (2021). *Викладацька практика для здобувачів наукового ступеня доктора філософії*: навчальна програма. Кропивницький: Імекс-ЛТД. <https://lib.iitta.gov.ua/728418/>
- Вовк, М.П., & Гордієнко, В.П. (2022). *Зміст і методичні засади організації виробничої практики у закладах вищої педагогічної освіти*: науково-методичні рекомендації. Київ: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. <https://lib.iitta.gov.ua/731793/>
- Вовк, М.П., Грищенко, Ю.В., Соломаха, С.О., Філіпчук, Н.О. & Ходаківська, С.В. (2021). *Педагогічна освіта в Україні: теорія і практика*: словник. Київ: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. <https://lib.iitta.gov.ua/731691/>
- ГО «Масонк» (2022). *Урок для дітей. Під час і після війни*. <http://surl.li/bwrgzw>
- Голуб, Н., & Горошкіна, О. (2021). *Модельна навчальна програма «Українська мова» 5-6 класи для закладів загальної середньої освіти*. Київ: КОНВІ ПРІНТ.
- Грищенко, Ю.В., & Філіпчук, Н.О. (укл.). (2021). *Зміст і методичні засади організації психолого-педагогічної практики в закладах вищої педагогічної освіти*: науково-методичні рекомендації. Кропивницький: Імекс-ЛТД. <https://lib.iitta.gov.ua/731774/>
- Закон України «Про вищу освіту». (2014, 1 липня). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
- Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. (2021, 12 листопада). *Сучасні виклики у практичній підготовці майбутніх учителів у закладах фахової передвищої і вищої освіти*. <http://surl.li/lnccsg>
- Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України. (2023а, 3 березня). *Гостьова лекція «Педагогіка – це моє життя». Педагогіка добра Івана Зязюна у вимірах сучасності» До 85-річчя від дня народження академіка Івана Андрійовича Зязюна*. <http://surl.li/lnfsfp>
- Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України. (2023б, 10 березня). *Гостьова лекція «Педагогічна спадщина Софії Русової (Прийдіть, будемо жити задля наших дітей)»*. <http://surl.li/lnfsf>
- Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України. (2023, 1 травня). *Безпечне інформаційно-освітнє середовище в умовах війни: поради вчителю*. Facebook. <http://surl.li/>
- Кабінет Міністрів України. (2020, 30 вересня). *Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти* (898). <http://surl.li/kenu>
- Колесніченко-Братунь, Н. (2023). *Пригоди Юрчика в Країні Мікробів*. Харків: Ранок.
- Кремень, В.Г. (2023). Підготовка вчителя: виклики і відповіді: За результатами наукової доповіді на засіданні Стратегічної сесії керівників закладів вищої освіти, 1 березня 2023 р. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 5(1), 1-6. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5104>
- Кремень, В.Г., Луговий, В.І., Топузов, О.М., Сисоева, С.О., Максименко, С.Д., Ляшенко, О.І., Нічкало, Н.Г., Саух, П.Ю. & Регейло, І.Ю. (2022а). Діяльність національної академії педагогічних наук в умовах воєнного стану (лютий-серпень 2022 р.). *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 4(2), 1-38. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4203>
- Кремень, В.Г., Луговий, В.І., Топузов, О.М., Сисоева, С.О., Максименко, С.Д., Ляшенко, О.І., Нічкало, Н.Г., Саух, П.Ю., Лук'янова, Л.Б., Регейло, І.Ю. & Гудим, І.М. (2022б). Про роботу відділень та наукових установ Національної академії педагогічних наук в умовах воєнного стану. Наукова доповідь Президії НАПН України 24 березня 2022 р. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 4 (1). <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4118>
- Лук'янова, Л.Б., Вовк, М.П., Соломаха, С.О., & Грищенко, Ю.В. (2023а). *Практична підготовка майбутніх педагогів у закладах вищої педагогічної освіти: українські реалії і перспективи*: науково-аналітична доповідь. Чернівці: Букрек. <https://>

- lib.iitta.gov.ua/735301/
Лук'янова, Л.Б., Лянной, Ю.О., Семенов, О.М., & Вовк, М.П. (2023b). *Фахова практика вчителя: національний досвід та європейські цінності*: посібник. Київ: Талком. <http://surl.li/loheth>
- Міністерство освіти і науки України. (1993, 8 квітня). *Про затвердження Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України (93)*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0035-93>
- Міністерство освіти і науки України. (2018, 16 липня). *Про затвердження концепції розвитку педагогічної освіти (776)*. <http://surl.li/jhth>
- Медіавчительський кампус. (2022a, 30 квітня). *Інтеграція медіаграмотності на уроках укр. літератури, принципи мовної екології та толерантності* [Відео]. YouTube. <https://youtu.be/watch?v=McAzZwBITjk>
- Медіавчительський кампус. (2022b, 3 жовтня). *Навчання української літератури в умовах воєнних реалій: психолого-педагогічні аспекти* [Відео]. YouTube. <https://youtu.be/watch?v=l67yH7GbY7E&t=75s>
- Медіавчительський кампус. (2022c, 14 листопада). *Педагогічна практика – 2022* [Відео]. YouTube. <https://youtu.be/watch?v=WUG4dzn2krs&t=127s>
- Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти. (2021). *Відомості про самооцінювання освітньої програми. Сумський педагогічний університет імені А.С.Макаренка. 35206 Середня освіта (Українська мова і література. Англійська мова)*. <http://surl.li/lnaxp>
- Ничкало, Н., Лук'янова, Л., & Хомич, Л. (2021). *Професійна підготовка вчителя: українські реалії, зарубіжний досвід*: науково-аналітична доповідь. Київ: Вид-во ТОВ «Юрка Любченка». <http://surl.li/jepfd>
- Ничкало, Н.Г., & Гордієнко, В.П. (2022). Наукова діяльність у добу війни: за камертоном серця і любові до батьківщини. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 4(1). <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4123>
- Семенов, О. (2023). Фахова практика магістрантів — українських філологів на засадах партнерської взаємодії. *Слобожанський науковий вісник. Серія Філологія*, 2, 37-43. <https://journals.spu.sumy.ua/index.php/philology/article/view/83>
- Семенов, О., & Кульбабська, О. (2021). Формування м'яких навичок студентів-філологів у міжрегіональному проекті з інфомедійної грамотності. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: наук. журнал*, 4 (108), 247. Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка. <https://archer.chnu.edu.ua/jspui/handle/123456789/2193>
- Семенов, О.М., & Вовк, М.П. (2021). Педагогічне партнерство як пріоритет сучасної педагогічної освіти. Досвід взаємодії Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України і Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 3(2), 1-7. <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2021-3-2-11-1>
- Семенов, О.М., & Вовк, М.П. (2022). Педагогічне партнерство в умовах воєнних реалій: Досвід взаємодії Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України і Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 4(2), 1-14. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4214>
- Семенов, О.М., & Надутенко, М.В. (2022). Платформа «Медіа&капсули» як засіб підвищення рівня медіакультури. *Академічні студії. Серія: Гуманітарні науки*. 2, 39-50. <https://doi.org/10.52726/as.humanities/2022.2.6>
- Семенов, О.М., Вовк, М.П., Дятленко, Т.І., & Громова, Н.В. (2021). *Фахова практика майбутнього вчителя-філолога: традиції та інновації*: навчальний посібник. Київ: Талком.
- Семенов, О.М., Дятленко, Т.І., Білясник, М.Д., & Волницька, В.В. (2022). *Українська мова: підручник для 5 класу закладів загальної середньої освіти*. Тернопіль: Астон.
- Семенов, О.М., Калинич, О., Дятленко, Т.І., Білясник, М.Д., & Волницька, В.В. (2023). *Українська мова: підручник для 5 класу закладів загальної середньої освіти*. Тернопіль: Астон.
- Сидоренко, В.В., Кулішов, В.С., & Торба, Н.Г. (2023). Інноваційні підходи до організації видів практик здобувачів вищої освіти в період воєнного стану. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 5(1), 1-15. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5110>
- Соломаха, С.О. (2021). *Зміст і методичні засади організації фахових практик магістрантів у закладах вищої педагогічної освіти*: методичні рекомендації. Кропивницький: Імекс-ЛТД. <https://lib.iitta.gov.ua/728347/>
- Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка. (2021, 24 вересня). *Проект «Гостьовий лектор»*. <https://sspu.edu.ua/news/proekt-gostovij-lektor-2>
- Топузов, О.М. (2021). *Освітнє партнерство в системі загальної середньої освіти: теорія і методологія*. Київ: Педагогічна думка.
- Факультет іноземної та слов'янської філології. (2021, 24 травня). *Уміти бути українцями*. <https://fisf.sspu.edu.ua/news/umiti-buti-ukrajintsyami>
- Факультет іноземної та слов'янської філології. (2022a, 20 вересня). *Настановна конференція з питань виробничої практики*. <https://fisf.sspu.edu.ua/news/nastanovna-konferentsiya-z-pitan-virobnichoji-praktiki>
- Факультет іноземної та слов'янської філології. (2022b, 17 жовтня). *Засідання наукового гуртка з питань мовної культури*. Масенко, Л. Суржик в комунікативному просторі України: між мовою і язиком. <https://fisf.sspu.edu.ua/news/zasidannya-naukovogogurtka-z-pitan-movnoji-kulturi>
- Факультет іноземної та слов'янської філології. (2022c, 26 жовтня). *Партнерська взаємодія в умовах воєнного часу. Бінарне заняття з академічної доброчесності дослідника*. <http://surl.li/lnavj>
- Факультет іноземної та слов'янської філології. (2022d, 1 листопада). *Українознавчі студії в Україні і діаспорі*. <https://fisf.sspu.edu.ua/news/ukrajinoznavchistudiji-v-ukrajini-i-diaspori>

- Факультет іноземної та слов'янської філології. (2022е, 1 листопада). Публічна лекція академіка НАПН України Георгія Філіпчука. <https://fisf.sspu.edu.ua/news/publiczna-lektsiya-akademika-napn-ukrajini-georgiya-filipchuka>
- Цюняк, О. (2023, 28 квітня). 26 квітня 2023 р. відбулося друге засідання... [Допис]. Facebook. <http://surl.li/lnhad>
- Широков, В.А., Загнітко, А.П., Надутенко, М., Надутенко, М., & Семенов, О.М. (2022). *Мультимедійний словник з інфомедійної грамотності*. Український мовно-інформаційний фонд НАН України. <https://lcorp.ulif.org.ua/InfoMediaVLL/>
- Ячменик, М., Лянной, Ю., & Петренко, М. (2021). Моніторинг якості організації педагогічної практики в закладах вищої освіти в умовах дистанційного навчання. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 9, 214-224. http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2021_9_22
- IPOOD hab (2022). *Педагогічна синергія*. <https://ipoodhab.com/pedagogical-synergy>
- Streltsova, I. (2023, 23 березня). *Твоє життя важливе* [Відео]. Facebook. <https://www.facebook.com/iryna.streltsova.3/videos/220961123925758>

PEDAGOGICAL PARTNERSHIP AS A FACTOR OF QUALITY PRACTICAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS IN THE CONTEXT OF WAR REALITIES
(EXPERIENCE OF COOPERATION BETWEEN THE IVAN ZIAZIUN INSTITUTE OF PEDAGOGICAL AND ADULT EDUCATION OF THE NATIONAL ACADEMY OF EDUCATIONAL SCIENCES OF UKRAINE AND THE MAKARENKO SUMY STATE PEDAGOGICAL UNIVERSITY)

Larysa Lukianova

DSc in Pedagogy, Professor, Corresponding Member of NAES of Ukraine, Director of the Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical and Adult Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Yurij Liannoi

DSc in Pedagogy, Professor, Rector of Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko, Sumy, Ukraine

Olena Semenov

DSc in Pedagogy, Professor, Head of the Ukrainian Language and Literature Department, Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko, Sumy, Ukraine

Myroslava Vovk

DSc in Pedagogy, Professor, Head of the Department of Content and Technologies of Teacher Education, Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical and Adult Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. *The article presents the experience of a pedagogical partnership between the Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical and Adult Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine and the Makarenko Sumy State Pedagogical University in organising practical training of future teachers during 2021-2023, especially in the context of war realities. The authors analyse the legislative and regulatory component of the practical training of future teachers; present the educational and methodological support for the practical training of future teachers, compiled by experts of the Ziaziun Institute of Pedagogical and Adult Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine and the Makarenko Sumy State Pedagogical University; outline the main content areas of professional practice of future teachers of the Ukrainian language and literature in the context of war realities; present joint activities of partners conducted within the practice of bachelors and masters majoring in "014 Secondary Education. Ukrainian Language and Literature", and postgraduate students majoring in "011 Educational and Pedagogical Sciences". Based on the results achieved, it is recommended to intensify partnerships between higher pedagogical education institutions and stakeholders (employers, experts, etc.) to involve students, undergraduates, and postgraduates in interactive forms of practical and research activities within practice; to establish effective interaction of higher education institutions with the centres for professional growth of teachers in the regions, with the State Service of Education Quality of Ukraine to involve experienced professionals in the process of practical training of future teachers; to update the content of educational-professional and educational-scientific programs for future teachers to implement a concentrated model of practical training; to adapt educational programs to the war realities, to the conditions of distance and blended learning; to develop interactive forms and methods of practice in real and digital formats; to create digital platforms for practice and coverage of the main stages of its completion.*

Keywords: *pedagogical partnership; practice; practical training; future teacher; higher pedagogical education institution; quality of teacher training; war realities.*

Дата публікації: 29 вересня 2023 р.